

De zonden van de slager

Wat is de belangrijkste zin ooit door een econoom geschreven? Zonder twijfel is dat de 'invisible hand'-uitspraak van Adam Smith. Die zin helpt economen al ruim twee eeuwen aan onbepaalde werkgelegenheid en riant inkomens. Micro-economen proberen onder immer luchtiger voorwaarden het vermoeden van Smith te bewijzen. Macro-economen hebben een zwaar vermoeden dat zijn uitspraak voorwaarlijk lucht is. Kilometers papier werden over de werking van de onzichtbare hand volgeschreven, hectaren bossen werden omgehakt en met de val van het communistische rijk wordt de vraag naar houthakkers alleen maar groter.

Ik citeer, dankbaar, flarden uit de beroemde passage: "He is in this, as in many other cases, led by an invisible hand to promote an end which was no part of his intention... By pursuing his own interest he frequently promotes that of society more effectually than when he really intends to promote it" (boek IV, hoofdstuk 2).

De slager heeft het gedaan

Adam Smith onthult in deze passage niet wie de onbekende man is, die door de onzichtbare hand in de nek gegrepen, in de richting van het goede wordt gedreven, terwijl de arme drommel zich alleen met zijn eigen zaakjes wil bemoeien. Een aandachtig lezer komt er echter al in boek I achter dat het eigenlijk drie mannen zijn: de slager, de brouwer en de bakker: "It is not from the benevolence of the butcher, the brewer or the baker that we expect our dinner, but from their regard to their own interest".

Hier wordt ook duidelijk dat hij met eigenbelang het tegenovergestelde van menslievendheid bedoelt. Slechtheid dus. Hoe we van de slechtheid van de slager tot de welvaart van de samenleving komen, is een route die door Smith niet in detail wordt beschreven. Een aantal jaren na de *Wealth of nations* publiceerde Alphonse de Sade een boek in zes delen over de voordelen van de ondeugd (*Histoire de Juliette ou les prospérités du vice*) maar zijn boeken zetten ons op het verkeerde pad.

De zeven slechtheden

Het is beter bij het begin te beginnen. Uiteindelijk danken we het bestaan van het economische probleem aan de uitdrijving uit de Hof van Eden en de uitspraak: "In het zweet uws aanschijns..." is een vrij nauwkeurige beschrijving van de produktietechnologie die door de eerste slechtheid tot stand kwam. Slechtheid wordt al duizenden jaren bedreven en ik stel voor om het beproefde Roomse systeem van de zeven hoofdzonden te

J.J.M. Theeuwes

gebruiken om orde aan te brengen in dit enorme gegevensbestand. Voor diegenen die niet weten wat ze doen, dit zijn de zeven slechtheden in alfabetische volgorde: gierigheid, gramschap, gulzigheid, hovaardij, nijd, onkuisheid en traagheid.

De geschiedenis van de mensheid overschouwend, blijkt dat vooral in de na-oorlogse periode de economische groei historisch hoog is geweest. Als we het transmissiemechanisme willen beschrijven tussen het bedrijven van een of meer hoofdzonden en maatschappelijke welvaart dan ligt hier een unieke uitdaging. De truc die economen gebruiken om een ingewikkeld verhaal tot zijn essentie te herleiden is werken met 'stylized facts'. Dat zijn feiten die in tegenstelling tot de andere, wel in het theoretische schema passen. De na-oorlogse 'stylized facts' zijn: de enorme expansie van de kapitaalgoederenvoorraad, de niet te stuiten groei van de dienstensector en de niet te stelpen toeneming van de arbeidsproductiviteit. Eens kijken hoe ver we met een welvaartstheorie van de slechtheid komen.

Slechtheid en welvaart

Gierigheid is de economische zonde bij uitstek, dat is in economische geschriften te merken. Gierigheid is slecht voor de economie, stelden grote economen, van Mandeville in zijn *Fable of the bees* tot Keynes in wat de 'paradox of thrift' wordt genoemd. Wanneer in een multipliermodel de spaarquote door gierigheid opgetrokken wordt, dan daalt het evenwichtsincome. Maar op de lange termijn heeft individuele gierigheid onmiskenbaar positieve effecten op de financiering van de investeringen en daardoor op de groei van de kapitaalgoederenvoorraad. Kapitalisten worden van vrekigheid rijker.

Het verband tussen de groei van de dienstensector en het bedrijven van hoofdzonden laat zich het best illustreren door te kijken naar die diensten die fenomenaal hard gegroeid zijn na de oorlog: de reclamebranche, de juristerij en de popmuziek. Deze groeiers zijn stuk voor stuk tot hoofdzonden te herleiden. Door te appelleren aan de zucht om de eigen voortreffelijkheid en aanzien breed te etaleren kon de reclamebranche tot volle bloei komen. Ongeremde gramschap en onverdunde nijd zorgden voor lekker brood op veel juristenplanken. Popmuziek is al van in den beginne ongesublimeerde onkuisheid ('sex, drugs and rock and roll'). Sommige zangers worstelen met een ruim overschot aan deze zondigheid (de heupen van de jonge Elvis of de broeken van Prince) of kampen met een schromelijk tekort (al de 'I miss my baby'-blueszangers). Beide problemen verhogen de welvaart van velen.

Lui en gulzig

Traagheid of afkeer van inspanningen is de zonde met de hoogste economische impact. Men hoeft daarbij niet onmiddellijk te denken aan al het goede wat het FNV van de vierdaagse werkweek verwacht want er is geen geschoold econoom die dat kan volgen. Nee, ik heb het over die vorm van pure luiheid die reeds de holbewoner op het idee bracht om met een speer naar everzwijnen te gooien in plaats zich uit de naad te lopen achter die stomme beesten. Die speer was al een forse verbetering op de zweet-uws-aanschijns-technologie en dat is sindsdien niet opgehouden.

De enige hoofdzonde die niet in mijn theoretische schema lijkt te passen is de gulzigheid. In veel studies wordt aangetoond dat al wie te veel eet, drinkt, rookt en verder onbepaald inneemt wat lekker is maar niet gezond, nare ziektes krijgt en dat de samenleving voor die ziektekosten opdraait. Wat daarbij vergeten wordt, zijn de maatschappelijke baten van de gulzigaards. Hun levensverwachting ligt ver beneden het gemiddelde. Vermoedelijk bezwijken ze op hun 65ste in plaats van hun 75ste. Dat betekent dat ze wel een heel actief leven lang premies afdragen maar geen pensioen claimen. Maatschappelijke ziektekosten zijn vooral voor de oudere bejaarden (75+) enorm hoog. Gulzige eters, drinkers en rokers zijn lang daarvoor al de pijp uit.

Overigens

Als slechtheid en zondigheid geen gunstige effecten zouden hebben, dan was de mensheid toch al lang opgehouden te bestaan?

J.J.M. Theeuwes